

Az evangéliumi értékek közvetítése

NOËL COPIN

A La Croix főszerkesztője és igazgatója, valamint az Antenne 2 televízióállomás politikai adásainak felelőse. Előadása az európai médiapüspökök konferenciáján hangzott el 1994. ápr. 7-én Budapesten.

A megjelölt témát saját személyes perspektívából közelítem meg. Ez szükségszerűen francia perspektíva, egyedül a francia médiákat és a francia közvéleményt tartom szem előtt.

A következőkben három szempontból vizsgálom a témát: a médiák sajátosságai; a közvélemény állapota és elvárásai; a katolikus sajtó sajtós szerepe. Végezetül szólok néhány szót az egyházzól magáról.

A médiák sajátosságai

A technikai problémáktól eltekintve néhány olyan sajátosságot említek a médiák területén, melyek problémát okozhatnak a keresztényeknek.

1. Először vegyük szemügyre az idő adta korlátokat: a közvetlen, azonnali reagálás és a rövideg kérdését.

A nagy médiáknak azonnal kell reagálniuk az eseményekre. Ha valakit nyilatkozatra kérnek fel, vagy ha valaki önként akar nyilatkozni, azt azon melegében, még aznap kell közvetíteni.

A közvetítések szükségszerűen rövidek. A televízió napi hírei, az újságok cikkei egyre rövidebbek. Olyan társadalomban élünk, ahol mindenki siet: az újságírók és a közönség egyaránt. Következésképpen, főként az audiovizuális médiák nem hagynak kellő időt az igényes reflexióra, az események kellő távlatba állítására. Inkább a hatáskeltés a cél, mint az elemzés és magyarázat, inkább az érzelmekre kívánnak hatni, mint az értelemre, inkább a nagyvonalú, globális ábrázolásra törekzenek, mint a részletek bemutatására.

2. Az újságírók, riporterek munkamódszere és a vallással kapcsolatos magatartása szempontjából több kérdést kell megemlíteni. Ezek a következők:

A sztárkultusz. A médiák előszeretettel szerepeltetnek népszerű, híres személyiségeket. Fontosabb számukra a hírnév, mint a szakértelem.

Az események, az érdekesség keresése. A felszínes, érdekes eseményeket közlik, és kevésbé érdekli őket a felszín alatt húzódó valóság. Ha valóban a dolgok lényegéről akarunk beszélni, el kell szakadni a külső tettek ábrázolásától, és el kell jutni a probléma gyökeréig.

Interjúk során az a szokás, hogy az interjúalanyt nehéz, kényes helyzetbe hozzák. A riporterek keresik az ellenérveket, az ellentmondásokat.

Jellemző médiáinkra a vitára való hajlam. Ez igen pozitív tulajdonság, de nem szabad, hogy a riportert mindenáron látványos összeütközést provokáljon. Volt régebben egy adásunk „Olaj a tűzre” címmel. Ez még két dominikánus szerzetest is szembeállított egymással.

Jellemző vonás a vallás félreismerése. Gyakran néprajzi, politikai vagy polémikus szempontból van róla szó.

A közvélemény állapota és elvárásai

Egyetlen generáció alatt társadalmunk elvesztette biztos fogódzónak nagy részét. Elvesztette a tudomány feltétlen megbízhatóságába vetett hitét, legfőképpen azt, hogy a tudomány abszolút bizonyosságot tud adni. A tudomány hipotéziseket állít föl, és az újabb felfedezések csupán a megválaszolatlan kérdéseket szaporítják. Társadalmunk elveszítette azt a bizonyosságot, amit a felvilágosodás óta az Ész jelentett számára.

A bizonyosság elvesztése

Társadalmunk elveszítette politikai biztonságát is a különböző ideológiák, különösképpen a kommunizmus összeomlásával. Ennek következtében valószínűleg sokáig nem is fog hinni olyan rendszereknek, melyek mindent meg akarnak magyarázni, azt hirdetik, hogy megtalálták a történelem „értelmét”, s azt saját maguk akarják megvalósítani.

A társadalom elveszítette vallásos bizonyosságát is, mégpedig nemcsak a gyakorlati vallásosság csökkenése miatt. A hívők tudják, hogy az ő hitük nem azonos Szent Tamás bizonyosságával, aki kezét Krisztus sebeire helyezhette.

A bizonyosság elvesztése természetesen nem feltétlenül egyértelműen negatív jelenség. Pozitívan hathat, ha alázatot és az igazság feltétlen szeretetét eredményezi, mint nem egy nagy tudós esetében. De eljuthat a legmélyebb válságig, az „igazság válságáig” is, amint azt Etienne Borne neves keresztény filozófus fejtegette a France Forum hasábjain. (Borne az elmúlt évben hunyt el.) Borne úgy véli, hogy a filozófusok Isten, majd az Ember halálának meghirdetése után az igazság halálát is proklamálják. Ez Borne számára „a válság legmélyebb pontja, a krízisek krízise” — amely még az Isten és az Ember halálának proklamációjánál is súlyosabb jelenség. Azt írja: „Az Embert helyre lehet állítani, Isten feltámadhat — de az igazság sírján a zárókő pecsétje feltéphetetlen.”

A mi korunk jelképe egy szupermarket lehetne, ahol különböző eszméket árulnak. Minenki intézi a maga kis bevásárlásait, és a vásárolt eszmékből megalkotja a maga igazságát. A bizonyosság válságát tetézi az értékek válsága. Az emberek számára talán az egyház sem több, mint az igazságok és értékek e szupermarketjében egy részleg, ahogyan

könyvárúházainkban is vannak „Vallás és okkult tudományok” feliratú részlegek?

Mégis, a negatív vonások ellenére, a társadalom igényli a tájékoztatást az igazság és az értékek vonatkozásában. Tudatára ébredt annak, amit egy szociológus az értékek, az értelem és a transzcendencia terén meglevő zavarodottságnak nevez.

A szabadság mámorában, a tolerancia alapján állva a társadalom nem viseli el, ha ellentmondást nem tűrő hangon zúdítják rá az igazságokat vagy az értékeket.

Társadalmi félelmek

Társadalmunk további jellemző sajátossága a félelem. Félelem a többi embertől (idegenek, bevándorlók), félelem a jövőtől. Hosszú idő óta most történik először, hogy korunk emberei úgy vélik: az utánuk jövő generációnak rosszabb sorsa lesz, mint nekik. A félelem pedig megöli a reményt.

Szembesülve a médiák felsorolt sajátosságaival és módszereivel, valamint a közvélemény állapotával és elvárásaival, úgy tűnik nekem, hogy három szóval lehetne meghatározni azt a módot, ahogyan az „üzenetet”, a „jóhírt” továbbadhatjuk. Ez a három szó: a meggyőződés, az iránymutatás és a remény.

A meggyőződés: A közvélemény szívesebben fogadja a tanúságtételt, mint a tekintély szavát. Nem egyszerűen helyes válaszokat kell adnunk, hanem a saját személyes válaszunkat. A tanúságtételnek őszinte szavakban, mindenképpől azonban tettekben kell megnyilvánulnia.

Az iránymutatás: Megmutatni az utat, megfogalmazni az ideált sokkal jobb módszer, mint tiltásokat hangoztatni.

A remény: Az élet, a társadalom sokféle bajával szembe kell állítani az ember valódi nagyságát. Nevezetesen azt, hogy az ember Isten képmása, és Istentől kapott hivatása van.

Franciaországban ellenkezéssel fogadták a Donum vitæ-t, és rosszul értelmezték. Pedig e dokumentumban az egyház igen lényeges megállapításokat tett a szerelem, a szexualitás és a nemzés közötti kapcsolatáról, valamint a technikai beavatkozás veszélyeiről. De mindezt a szabad—nem szabad nyelvén mondta el, amely nyelvet egyre kevésbé érti meg és fogadja el a közvélemény.

Ugyanakkor II. János Pál szavait szívesen fogadták a fiatalok ezrei, amikor a szerelemtől beszélt nekik, idálokot állítva eléjük. Így például 1988-ban Strasbourg-ban a fiatalok lelkesen megéljelezték a pápa szavait, amikor így határozta meg a szerelmet: „Szeretni annyi, mint csodálattal fogadni a másikat, mint Isten ajándékát.”

A katolikus újság szerepe

Az újságíró feladata

Az újságnak mindenekelett informálnia kell az olvasókat. Az újságírók feladata nem a prédikálás — mondta Daneels kardinális.

Az üzenet, a jóhír információ útján terjed. Az információ nem lehet elnagyolt, nyers. Minden eseménynek megvan a maga mélyebb jelentése. Az újságíró feladata, hogy ezt megvilágítsa, kibontsa. Az emberről szólva fel kell mutatni az ember méltóságát, akit Isten saját képmására teremtett.

Egy keresztény újságnak mindenütt jelen kell lennie, ahol az emberek sorsáról van szó, ahol az emberi méltóság, szabadság és élet kérdései kerülnek szóba. Az Evangélium egyik nagy gondolata: „Amit egynek tettetek a legkisebbek közül — nekem tettétek” — az újságírókra vonatkoztatva így hangzik: amit egynek a legkisebbek közül írtatok vagy nem írtatok...

A katolikus újságíró az első vonalban van: a modern kultúrára, elsősorban a médiák kultúrájára kell alkalmaznia a legfőbb elveket.

A katolikus újságíró központi helyet foglal el az egyház és a világ kapcsolatában is. Feladatának csak akkor tud eleget tenni, ha követi az alábbi három, egymástól elválaszthatatlan vezérelvet: katolikus öntudat, szabadság és szakmai tudás.

A katolikus öntudat az egyházhoz tartozás jele, ez a biztosítéka a szellemi függetlenségnek mindenfajta hatalommal szemben. Egyben ez a biztosítéka az elvek komolyságának, annak, hogy az újságírók állásfoglalásai mögött nem egyéni érdekek, hanem az Evangélium elvei állanak.

A szabadság a katolikus újságíró hitelének alapvető feltétele.

Az újságírók szakmai tudása teszi lehetővé, hogy egy katolikus újságot a szakma is meg az olvasók is elismerjenek.

A katolikus újságnak jelentős szerepe van a közvélemény alakításában az egyházon belül; segíti a katolikusokat, hogy véleményt nyilvánítsanak a társadalmi problémákkal kapcsolatban; részt vesz nyilvános vitákban a keresztény értékek képviselésében. Fontos megismerni a médiák sajátosságait és a közvélemény állapotát, elvárásait, de az igazán lényegesek mégis a következő kérdésekre adott válaszok:

Az egyház milyen képet alakít ki önmagáról: az intézményes egyház képét vagy Isten népének képét? Mekkora teret hagy saját kebelében a párbeszédnek, a pluralitás megnyilvánulásainak?

Az egyház milyen kapcsolatot alakít ki a világgal: védekező vagy nyitott a világgal szemben? (Lásd *Gaudium et spes*)

Megvan-e a katolikusokban a képesség, hogy szeretetben és szabadságban közvetítsék a szeretet és a szabadság üzenetét?

Megvan-e a katolikusokban a képesség, hogy az evangéliumi értékek szerint éljenek a világban? A rádió egyik állomásának igazgatója mondotta „A vallás a médiákban” témájú értekezleten: „Nem a médiák feladata, hogy a vallást élővé tegyék, hanem a vallásos embereké.”

Juth Lenke fordítása